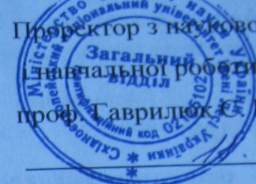

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра документознавства і музейної справи

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної
загальної роботи та рекрутації,
проф. Тавридок С.В.

11. 2015 р.

Спеціальні історичні дисципліни

РОБОЧА ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалаврів

напряму 6.020302 "Історія" та напряму 6.020103 «Музейна справа і охорона
пам'яток історії та культури»

Луцьк – 2015

Робоча програма навчальної дисципліни «Спеціальні історичні дисципліни» для студентів за напрямом підготовки 6.020302 «Історія» та напрямом 6.020103 «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури»

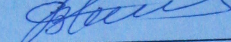
29 08. 2015 року. – 18 с.

Розробник: Бондаренко Г. В., кандидат історичних наук, професор кафедри документознавства і музейної справи.

Рецензент: В. Б. Атаманенко – кандидат історичних наук, доцент Національного університету «Острозька академія»

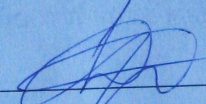
Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри документознавства і музейної справи

протокол № 1 від 29.08.2015 р.

Завідувач кафедри: (Бондаренко Г. В.).

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією історичного факультету

протокол № 1 від 30.08.2015 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (інституту) (Денисюк В. І.).

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № 3 від 18.11.2015 р.

© Бондаренко Г. В.

Програма навчальної дисципліни “ Спеціальні історичні дисципліни” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр **напрям 0203 «гуманітарні науки»: спеціальності 6.020301 «історія»; спеціальності 6.020301 «Музейна справа і охорона пам’яток історії та культури».**

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система спеціальних історичних дисциплін та закономірності й особливості їх розвитку і використання в історичних дослідженнях.

Міждисциплінарні зв’язки: з історією України, всесвітньою історією, археологією історіографією, теорією і методологією історії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

1. спеціальні історичні дисципліни загально-історичного значення (Палеографія хронологія, метрологія тощо)
- 2 спеціальні історичні дисципліни конкретно-історичного значення (Геральдика фалеристика, вексилологія тощо)

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів - 5	галузь знань 0203 «Гуманітарні науки» напрям підготовки 6.020302 “Історія”	нормативна
	галузь знань 0201 «Культура» напрям 6.020103 «Музейна справа і охорона пам’яток історії та культури»	
Модулів: 2		Рік підготовки: 1
Змістових модулів: 2		Семестр: 2
ІНДЗ: немає		Лекцій: 38 год.
Загальна кількість годин: 150		Семінари: 30 год.
Тижневих годин		Освітньо-кваліфікаційний

(для денної форми навчання): Аудиторних: 4 самостійної роботи: 4 консультацій – 0.4	рівень - бакалавр	Самостійна робота: 74 год.
		Консультації: 8 год.
		Форма контролю: екзамен

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни нормативного курсу “Спеціальні історичні дисципліни” є: ознайомити студентів з великою групою цих наук, які є важливою складовою частиною в системі історичних наук для підготовки випускників історичного факультету за кваліфікацією *бакалавр*.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни нормативного курсу “Спеціальні історичні дисципліни” є: освоїти дисципліни, які визначені програмою, а саме палеографію, хронологію, метрологію, нумізматику і боністику, геральдику, вексилологію фалеристику, топоніміку і навчитись їх використовувати в історичних дослідженнях.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати : теоретичні засади та практичні сторони виникнення, становлення і використання спеціальних історичних дисциплін.

вміти : самостійно працювати з джерелами і обирати необхідні методика і технології історичних досліджень відповідно до спеціальної історичної науки та використовувати у власних наукових теоретичних і практичних розвідках

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Спеціальні історичні дисципліни загально-історичного значення.

Тема 1. Вступ до курсу.

Подається характеристика курсу з назвами спеціальних дисциплін, які вивчаються, також джерела і література.

Тема 2. Предмет і завдання палеографії.

Виникнення і розвиток палеографії як самостійної історичної науки. Розвиток української палеографії. Характеристика джерел і літератури.

Тема 3. Виникнення і розвиток слов'янської писемності. Глаголиця і кирилиця.

Концептуальні проблеми виникнення слов'янської писемності. Ранньослов'янські алфавіти. Кирило і Мефодій – творці слов'янської абетки. Кириличне і глаголичне письмо. Етапи розвитку слов'янської писемності: устав, півустав, скоропис. Школи письма. Основні матеріали і знаряддя письма. Пергамен, береста, папір.

Тема 4. Порівняльний аналіз уставу, півуставу, скоропису.

Устав, півустав і скоропис основні види кириличного письма і його еволюції.

Тема 5. Кириличні та римські цифри.

Правила складання цифр кириличними цифрами. Правила написання римських цифр.

Тема 6. Філіграні.

Водяні знаки – філіграні на папері закордонного і вітчизняного виробництва. Філіграні як історичне джерело.

Тема 7. Палеографічний аналіз писемних джерел.

Визначення дати, місця створення і автора писемного джерела. Використання радіовуглецевого, фотохімічного, лазерного, комп'ютерного та інших методів лабораторного аналізу.

Тема 8. Українська рукописна і стародруківана книга XI – XVIII ст.

Рукописна книга у стародавній Русі. Скрипторії. Характеристика середньовічних рукописних книг. “Велесова книга” і “Київські глаголичні листки”. Мистецтво виготовлення і оздоблення книги. Прикраси. Рукописні книги Волині.

Виникнення книгодрукування. Поширення книгодрукування на українських землях. Першодрукарі та перші друкарні. Степан Дропан, Іван Федорович (Федоров), М. Сльозка. Зародження і розвиток книгодрукування на Волині (Павло Людкевич-Телиця, Кирил Транквіліон-Ставровецький, чернець Сільвестр).

Тема 9. Предмет, об'єкт і завдання неографії.

Розвиток неографії як спеціальної історичної дисципліни з 18 ст. Уніфікація алфавіту.

Сучасні знаряддя і матеріали письма. Наливні та кулькові ручки, фломастери тощо. Тиражувальна техніка і синтетичні матеріали. Друкарська машинка, ротатор, ротарпринт тощо. Комп'ютерні та цифрові технології. Диски і флешки.

Неографічний аналіз писемних джерел

Тема 10. Сучасне документознавство. Предмет, об'єкт і завдання документознавства

Історичні документи як джерело інформації для історичних досліджень. Поняття «документ». Теорія документа. Історія документа. Історія і теорія документної комунікаційної діяльності. Загальне і спеціальне документознавство. Методи дослідження. Понятійні, функціональні, класифікаційні, структурні та інші властивості і напрямки розвитку теорії та історії документознавства.

Тема 11. Історична хронологія як спеціальна історична наука. Історичний час поняття ери.

Предмет і завдання хронології. Основні поняття обліку і виміру часу. Поняття історичного часу і види ер. Ери „від створення світу” і „від Різдва Христового”. Розвиток хронології як історичної науки.

Тема 12. Виникнення і використання календарів. Календар і хронологія стародавньої Русі.

Виникнення і використання календарів. Види календарів. Календарі стародавньої Єгипту, Вавилону, Греції. Математична теорія створення сонячних календарів. Юліанський і григоріанський календарі.

Календар і хронологія стародавньої Русі.

Тема 13. Сучасна система літочислення

Григоріанський календар і ера від Різдва Христового. Проблеми створення всесвітнього календаря.

Тема 14. Рахунок часу на українських землях, зокрема на Волині під владою різних держав.

Облік і вимір часу у східних слов'ян. Хронологія руського літописання. Поняття вруцелета, кола сонця, індікту. Реформи календаря і рахунок часу на українських землях у складі Речі Посполитої, Росії, Австро-Угорщини.

Тема 15. Переведення дат до XVIII ст. на сучасне літочислення.

Проведення математичних розрахунків і використання таблиць для переведення дат з березневого, ультраберезневого і вересневого стилів на сучасне літочислення григоріанський календар і еру „від Різдва Христового”.

Тема 16. Переведення дат на сучасне літочислення за допомогою таблиць і формул.

Переведення дат зі старого на новий стиль (з юліанського на григоріанський календар). Вічні календарі та визначення днів тижня.

Тема 17. Історична метрологія як спеціальна історична дисципліна. Міри давнини.

Предмет і завдання метрології як спеціальної історичної дисципліни: математична та історична метрологія. Виникнення і розвиток метрології як науки. Основні поняття метрології. Основні групи одиниць вимірювання. Метрологічні системи давнини. Характеристика джерел і літератури.

Тема 18. Виникнення і запровадження десяткової метричної системи мір та ваги

Виникнення десяткової метричної системи мір у Франції. Проблеми запровадження десяткової системи мір. Вдосконалення метричної системи. Переведення одиниць вимірювання минулого на сучасну метрологічну метричну систему.

Тема 19. Міри і одиниці вимірювання на українських землях у середні віки.

Міри і одиниці вимірювання на українських землях у княжий період.

Міри XIV – XVIII ст. на українських землях Речі Посполитої. Міри і реформи мір Російської імперії і Австро-Угорщини у XIX – XX ст.

Тема 20. Переведення одиниць вимірювання минулого на сучасну систему мір і ваги

Практика переведення одиниць вимірювання минулого на сучасну метрологічну метричну систему.

Тема 21.. Музеологія і музеєзнавство.

Предмет і завдання музеєзнавства як історичної дисципліни. Теоретичні засади музеології

Тема 22. Стародруківана книга в колекціях музеїв та архівів Волині.

Характеристика давніх книг та їхній палеографічний аналіз Волинський музей архів – сховища стародруків. Каталоги стародруків.

Тема 23. Музейна справа на Волині.

Державні комунальні і громадські музеї краю. Сучасна виставкова та інші види діяльності. Нові музеї.

Тема 24. Ідентифікація і атрибуція артефактів.

Про проведення аналізу палеографічного, мистецького, спектрального, радіоуглецевого, фотохімічного тощо

Тема 25. Колекціонування. Види і напрями розвитку.

Перелік видів колекціонування і виникнення нових галузей знання і спеціальних історичних дисциплін

Змістовий модуль 2. Спеціальні історичні дисципліни конкретно-історичного значення.

Тема 26. Нумізмати́ка як спеціальна історична дисципліна періодизація класифікація монет.

Предмет і завдання нумізматики як спеціальної історичної дисципліни. Основні нумізматычні поняття. Виникнення і функції грошей. Перші гроші та їхні замітники: Китай Єгипет, Греція, Рим. Використання золота, срібла та міді для виготовлення монет. Поява паперових грошей і цінних паперів.

Гроші як історичне джерело. Історія колекціонування. Розвиток нумізматики як історичної науки. Періодизація і класифікація грошей і грошового рахунку. Періодизація та класифікація грошей в Україні. Характеристика джерел та літератури.

Тема 27. Гроші в Україні: історія і сучасна грошова система.

Гроші в Україні під владою Речі Посполитої. Гроші Австро-Угорської та Російської імперій. Гроші часів Першої і Другої світових воєн: окупаційні емісії. Гроші міжвоєнного періоду на українських землях. Характеристика грошей і грошового рахунку на українських землях в складі СРСР. Бофони УПА. Сучасна грошова система України. Ювілейні та пам'ятні монети.

Тема 28. Монети середньовічної Західної Європи. Періодизація та класифікація грошей Західної Європи.

Монети і монетні союзи середньовічної Західної Європи. Поширення золотих монет дукатів, флоринів, червінців. Монети європейських держав після розпаду Римської імперії. Поява талера як основної монети в грошовому обігу централізованих держав. Періодизація та класифікація грошей Західної Європи.

Тема 29. Монети і грошовий рахунок Київської Русі.

Використання іноземних монет у грошовому обігу і карбування князями власних монет. Перші монети кн. Володимира. Златники і срібняки Київської Русі. Гривна Київська, Новгородська і Московська грошові системи. „Безонетний” період і товаро-грошовий обіг. Грошовий рахунок і монети з кінця XIV ст. Відновлення карбування монет у Львові та Києві. Основні номінали та їх фракції. Празький гріш та його фракції.

Тема 29. Гроші і грошовий рахунок на українських землях в складі різних держав XV – початку XX ст. Сучасна грошова система України.

Гроші і грошовий рахунок на українських землях в складі різних держав XV – початку XX ст. Періодизація та класифікація грошей в Україні.

Тема 30. Ювілейні і пам’ятні монети України.

Карбування ювілейних і пам’ятних монет в Україні та їхня характеристика.

Тема 31. Геральдика як спеціальна історична дисципліна.

Предмет і завдання геральдики як спеціальної історичної дисципліни. Поняття знаку герба, емблеми, символу.

Основні правила геральдики. Характеристика основних джерел та літератури. Види гербів. Земельна і державна геральдика. Міські герби. Геральдика в генеалогії. Символ організації, установ, підприємств.

Тема 32. Державні і національні символи України.

Виникнення і становлення. Основні символи Української держави. Герб, Гімн, Прапор. Українські земельні і міські герби. Історія складання Малого і Великого Державного Герба України та державного Гімну України.

Тема 33. Блазонування гербів.

Описування різних видів гербів відповідно до правил геральдики.

Тема 34. Геральдика Волині.

Волинська земельна і міська геральдика.. Створення сучасних проектів гербів населених пунктів та родів.

Тема 35. Вивчення, опис і складання гербів.

Практика створення гербів відповідно до правил геральдики.

Тема 36. Вексилологія або прапорництво як спеціальна історична дисципліна.

Виникнення і розвиток вексилології. Основні правила створення прапорів. Види прапорів та їх використання. Українське прапорництво від давнини до сучасності. Козацькі клейноди. Історія Державного Прапора України і штандарт Президента. Сучасне прапорництво. Характеристика основних джерел та літератури.

Тема 37. Прапори областей України.

Обласні, районні та міські прапори. Військові, спортивні та інші прапори. Проект створення прапорів, корогв, штандартів.

Тема 38. Фалеристика як спеціальна історична дисципліна.

Предмет і завдання фалеристики як спеціальної історичної дисципліни.

Виникнення і поширення орденів і медалей та їх види. Ордени і медалі та інші відзнаки як історичне джерело. Використання орденів і медалей в різних державах.

Характеристика основних джерел та літератури.

Тема 39. Нагородна система України. Описування ювілейних і пам’ятних медалей.

Становлення нагородної системи в Україні. Сучасні ювілейні і пам’ятні медалі України. Медаль до 10-річчя незалежності.

Тема 40. Історична географія як спеціальна історична дисципліна.

Предмет, об'єкт і завдання історичної географії. Виникнення і розвиток спеціальної історичної дисципліни. Методи дослідження. Карти як історичне джерело.

Характеристика основних джерел та літератури.

Тема 41. Складові частини історичної географії.

Історична фізична географія; історична географія населення; історична економічна географія; історична політична географія; історична географія культури.

Тема 42. Історична географія України.

Зміни в історичній географії України у різні часи. Історико-географічне розміщення населення, галузей економіки, культури. Сучасні проблеми історичної географії України.

Тема 43. Топоніміка як спеціальна історична дисципліна.

Предмет, об'єкт і завдання історичної топоніміки. Методи дослідження. Характеристика джерел і літератури. Класифікація топонімів: гідроніми, ороніми, ойконіми.

Тема 44. Основний закон топоніміки. Закономірності та особливості появи назви.

Історичність походження географічних назв. Випадковість і стихійність.

Тема 45. Топонім як історичне джерело. Історична топоніміка Волині та Полісся.

Значення топоніма як історичного джерела. Топонімія Волинської області.

Тема 46. Назви населених пунктів: їхня характеристика (за вибором студента).

Походження назв населених пунктів. Виникнення, зміна, заміна, зникнення назв. Заповнення топонімічних анкет.

4. Структура навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна може складатись з одного або кількох змістових модулів. Кількість змістових модулів визначається метою та змістом програми і не повинні перевищувати кількості кредитів, передбачених навчальним планом на вивчення дисципліни протягом семестру. Структура навчальної дисципліни представляється вигляді таблиці 2.

Таблиця

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лекції	Практ. (Семін.)	Лаб.	Конс.	Сам. роб.	Контр. роб.
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Спеціальні історичні дисципліни загально-історичного значення.							
Тема 1. Вступ до курсу	2	2					
Тема 2. Предмет і завдання палеографії	2	2					
Тема 3. Виникнення і розвиток слов'янської писемності. Глаголиця і кирилиця	4	2	2				
Тема 4. Порівняльний аналіз уставу, півуставу, сякоропису.	4		2			2	

Тема 5. Кириличні та римські цифри.	2					2	
Тема 6. Філіграні	2					2	
Тема 7. Палеографічний аналіз писемних джерел	4		2			2	
Тема 8. Українська рукописна і стародрукована книга XI – XVIII ст.	4	2				2	
Тема 9. Предмет, об'єкт і завдання неографії.	2	2					
Тема 10. Сучасне документознавство Предмет, об'єкт і завдання документознавства.	6	2	2			2	
Тема 11. Історична хронологія як спеціальна історична наука. Історичний час і поняття ери	2	2					
Тема 12. Виникнення і використання календарів. Календар і хронологія стародавньої Русі.	2	2					
Тема 13. Сучасна система літочислення	2	2					
Тема 14. Рахунок часу на українських землях, зокрема на Волині під владою різних держав	4		2			2	
Тема 15. Переведення дат до XVIII ст. на сучасне літочислення.	4		2			2	
Тема 16. Переведення дат на сучасне літочислення за допомогою таблиць і формул	4		2			2	
Тема 17. Історична метрологія як спеціальна історична дисципліна. Міри давнини.	2	2					
Тема 18. Виникнення і запровадження десяткової метричної системи мір та ваги	2		2				
Тема 19. Міри і одиниці вимірювання на українських землях у середні віки	2					2	
Тема 20. Переведення одиниць вимірювання минулого на сучасну систему мір і ваги.	2					2	
Тема 21. Предмет і завдання музеєзнавства як історичної дисципліни.	2	2					

Музеологія і музеєзнавство.							
Тема 22. Стародрукована книга в колекціях музеїв та архівів Волині.	2					2	
Тема 23. Музейна справа на Волині	4	2				2	
Тема 24. Ідентифікація і атрибуція артефактів	4					4	
Тема 25. Колекціонування. Види і напрями розвитку	4					4	
Разом за змістовим модулем 1	78	24	16			4	34

Змістовий модуль 2. Спеціальні історичні дисципліни конкретно-історичного значення.

Тема 26. Нумізмати́ка як спеціальна історична дисципліна. Періодизація і класифікація монет.	4	2				2	
Тема 27. Гроші в Україні: історія і сучасна грошова система	2					2	
Тема 28. Монети середньовічної Західної Європи. Періодизація та класифікація грошей Західної Європи	4				2	2	
Тема 29. Монети і грошовий рахунок Київської Русі. Періодизація та класифікація грошей в Україні	6		2		2	2	
Тема 29. Гроші і грошовий рахунок на українських землях в складі різних держав XV – початку XX ст. Сучасна грошова система України.	2	2					
Тема 30. Ювілейні і пам'ятні монети України.	6					6	
Тема 31. Геральдика як спеціальна історична дисципліна.	2	2					
Тема 32. Державні і національні символи України.	2	2					
Тема 33. Блазонування гербів.	2					4	

Тема 34. Геральдика Волині.	6		2			4	
Тема 35. Вивчення, опис і складання гербів.	4		2			4	
Тема 36. Вексилологія або прапорництво як спеціальна історична дисципліна.	2	2					
Тема 37. Прапори областей України	2					2	
Тема 38. Фалеристика як спеціальна історична дисципліна. Нагородна система України.	4	2				2	
Тема 39. Нагородна система України. Описування ювілейних і пам'ятних медалей	4		2			2	
Тема 40. Історична географія як спеціальна історична дисципліна	4	2				2	
Тема 41. Складові частини історичної географії.	2		2				
Тема 42. Історична географія України	4	2			2		
Тема 43. Топоніміка як спеціальна історична дисципліна.	2	2					
Тема 44. Основний закон топоніміки. Закономірності та особливості появи назви	2				2		
Тема 45. Топонім як історичне джерело. Історична топоніміка Волині та Полісся	4		2			2	
Тема 46. Назви населених пунктів: та їхня характеристика (за вибором студента)	4		2			2	
Разом за змістовим модулем 2	72	14	14		4	40	
Усього годин	150	38	30		8	74	

Таблиця

5. Теми практичних (семінарських) занять.

№	Теми практичних занять і семінарів	Кількість годин
1	Практично-семінарське заняття 1. Порівняльний аналіз уставу та півуставу 1. Концептуальні проблеми виникнення слов'янської писемності. 2. Характеристика уставного і півуставного письма. 3. Матеріали і знаряддя письма. 4. Читання і аналіз текстів.	2
2	Практично-семінарське заняття 2. Палеографічний аналіз писемних джерел 1. Причини появи скоропису. Школи письма. 2. Читання і аналіз скоропису. 3. Переведення дат писемних джерел на сучасне літочислення. 4. Водяні знаки – філіграні на папері закордонного і вітчизняного виробництва.	2
3	Практично-семінарське заняття 3. Сучасне документознавство. 1. Винайдення нових матеріалів і знарядь письма. 2. Творення сучасного документа. Діловодство 3. Використання комп'ютерних і цифрових технологій	2
4	Практичне заняття 4. Переведення дат до XVIII ст. на сучасне літочислення. 1. Ера від різдвя Христового і григоріанський календар. 2. Проблеми хронології в історії українських земель. 3. Переведення дат писемних джерел з ери від створення світу.	2
5	Семінарсько-практичне заняття 5. Виникнення і запровадження десяткової метричної системи мір та ваги. 1. Виникнення і характеристика метричної системи мір. 2. Метрологічні системи на українських землях до запровадження метричної системи мір. 3. Переведення значень одиниць вимірювання минулого на сучасну метричну систему мір.	2
6	Практично-семінарське заняття 6. Вивчення опис і складання герба. 1. Блазонування. 2. Історія складання Малого і Великого Державного Герба України. 3. Характеристика гербів земель і населених пунктів. 4. Складання родових гербів. 5. Символи установ, підприємств, організацій.	2
7	Практично-семінарське заняття 7. Нагородна система України. Описування ювілейних і пам'ятних медалей 1. Виникнення і поширення орденів і медалей. 2. Характеристика нагородної системи України. 3. Сучасні ювілейні і пам'ятні медалі України. Медаль до 10-	2

	річчя незалежності. 4. Вивчення фалеристичної колекції кафедри.	
8	Семінарське заняття 8. Складові частини історичної географії. 1. Історична фізична географія. 2. Історична політична географія. 3. Історична економічна географія. 4. Історична географія населення. 5. Історична географія культури.	2
9	Практично-семінарське заняття 9. Топонім як історичне джерело. 1. Класифікація топонімів. 2. Основний закон топоніміки і поява назв географічних об'єктів. 3. Топонімічна карта Волині. Ознайомлення із картотекою і словником топонімів Волині. 4. Історія назви населеного пункту Волині та його частин: вулиць, площ, парків, кутків тощо (домашнє завдання).	2
	Всього	18

6. Самостійна робота

Самостійна робота передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу по кожній темі та навчальної літератури з переліку рекомендованої викладачем літератури відповідно до структури навчальної дисципліни. Загалом на самостійну роботу виділено 74 годин. Сюди враховано час, який студент виділяє для підготовки до двох модульних контрольних робіт.

Таблиця

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Ознайомлення з монографічною і довідковою літературою, підручниками та посібниками різних спеціальних дисциплін.	4
2	Складання коротких анотацій до спеціальних історичних дисциплін, які не вивчаються у нормативному курсі.	2
3	Палеографія	10
4	Хронологія	6
5	Метрологія	6
6	Нумізматика	14
7	Музейна справа	6
8	Емблематика і символіка	20
9	Історична географія і топоніміка	6

	Разом	74

7. Методи навчання: словесні, наочні, практичні.

8. Форма підсумкового контролю успішності навчання - іспит. Студенти мають можливість не скласти іспит, отримавши за семестр не менше 75 балів.

9. Методи та засоби діагностики успішності навчання:

- а) поточний контроль за роботою та рівнем знань та вмінь через усне та письмове опитування;
- а) письмові контрольні та самостійні роботи;
- б) тестові завдання;
- в) співбесіди на консультаціях;

11. Розподіл балів.

Таблиця

Поточний контроль (мах - 40 балів)															Модульний контроль (мах - 60 балів)		Загал на кількість балів
Модуль 1										Модуль 2					МКР 1	МКР 2	
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					30	30						
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10			Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	
2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			

До поточної модульної оцінки додаються бали за активну навчальну діяльність протягом семестру:

- 8 балів додаються, якщо на 75% практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;
- 3 бали додаються, якщо на 25 % практичних занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Таблиця

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєних окремих термінів, фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, якщо потребують відповіді «так» чи «ні»
	2	Студент мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності; робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, про що відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні», мо

		самостійно знайти в підручнику відповідь
	3	Студент намагається аналізувати на основі побутових знань навичок; виявляє окремі властивості, спроби виконання вправ, д репродуктивного характеру, за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, провести за зразком економічні розрахунки; слабо орієнтується у поняттях, визначеннях, самостійно опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі
	5	Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність предмета, може дати визначення економічних понять, категорій, однак із помилками, впевнено працювати з підручником, самостійно оволодіти частиною навчального матеріалу; робить прості розрахунки алгоритмом, але висновки не логічні, не послідовні
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, економічні ситуації, робить певні висновки, відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмислено самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом користуватися додатковими джерелами
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними, вміє наводити свої власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його правильно оформити, самостійно користуватися додатковими джерелами, правильно використовувати термінологію, скласти прості таблиці, схеми
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює суспільні події в державі і за рубежом, вміє аналізувати, робити висновки до економічних розрахунків; відповідь його повна, логічна, обґрунтована, однак із деякими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат захистити його положення
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує економічні знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати, систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить економічні поняття, формулювання законів, нормативних документів, може самостійно опрацювати матеріал, виконує прості творчі завдання; мають сформовані типові навички
Високий (творчий професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних умовах, ситуаціях; може визначати тенденції суперечності процесів; робить аргументовані висновки, практично оцінює окремі нові факти, явища, процеси, самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання, може сприймати іншу позицію альтернативну, знає суміжні дисципліни, використовує знання, аналізує економічні явища
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з предмету

		аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, дискусії, круглі столи), спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію, самостійно вивчити матеріал, визначити програму своєї пізнавальної діяльності, знаходити інформацію в газетах, журналах, публікаціях, Інтернеті, мультимедійних програмах тощо, оцінювати економічні явища в суспільстві, виявляє свою життєву позицію
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, використовує широкий арсенал засобів доказів своєї думки, розв'язує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, виконує науково-дослідну роботу, логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує Інтернет, моделює економічні ситуації в нестандартних умовах

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на контрольних роботах

1 бал – студент може розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, малює усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності.

2 бали – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді

4 бали – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача; повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

6 балів – Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

8 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, уміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

10 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади та підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал в нестандартних ситуаціях; самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми.

12 балів – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робить висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але деякими неточностями.

14 балів – студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання в деяких змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу.

16 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання, відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

18 балів – студент володіє узагальненими поняттями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.

20 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Таблиця

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C	Задовільно	
67 -74	D		
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

12. Рекомендована література.

Бондаренко Г. В. Спеціальні (допоміжні) історичні дисципліни / Г. В. Бондаренко. Луцьк : Ред.-вид. відділ ВДУ, 1997. – 222 с.

- Бондаренко Г. В. Спеціальні історичні дисципліни / Г. В. Бондаренко. – Луцьк Ред.-вид. відділ СНУ, 2015. – 424 с.
- Введение в специальные исторические дисциплины. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 27 с.
- Введенський А. Допоміжні історичні дисципліни. Короткий курс / А. Введенський, В. Дядиченко, В. Стрельський. – К. : Рад. школа, 1963. – 208 с.
- Вспомогательные исторические дисциплины : историография и теория. – К. : Наукова думка, 1988. – 280 с.
- Вспомогательные исторические дисциплины: историография и теория. — Киев 1998. – 288 с.
- Допоміжні історичні дисципліни. Програми педагогічних інститутів. – К. : МОН України, 1992. – 16 с.
- Історичне джерелознавство: [Підручник] / Я. С. Калакура та ін. – К. : Либідь, 2002. – 488 с.
- Каменцева Е. И. Вспомогательные исторические дисциплины: Прошлое, настоящее, будущее / Е. И. Каменцева // Вспомогательные исторические дисциплины: учебно-методический модуль. – М., 2004.
- Кобрин В. Вспомогательные исторические дисциплины / В. Кобрин, Г. Леонтьева, П. Шорин. – М. : Просвещение, 1984. – 208 с.
- Большаков А. М. Вспомогательные исторические дисциплины. 4-е изд., перераб. и доп. / А. М. Большаков. – Л., 1924. – 344 с., 13 л. ил.
- Борисов А. В. Вспомогательные дисциплины исторической науки : учеб. пособие / А. В. Борисов, В. И. Лавренов. – Москва : Лилия ЛТД, 1996.
- Пронштейн А. Использование вспомогательных дисциплин при работе на историческими источниками / А. Пронштейн. Изд. 2-е. – М. : Изд-во МГУ, 1972. – 118 с.
- Пронштейн А. Вопросы теории и методики исторического исследования / А. Пронштейн, И. Данилевский. – М. : Высш. школа, 1986. – 209 с.
- Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко [та ін.]. – К. : Либідь, 2008. – 520 с.
- Специальные исторические дисциплины / За ред. В. Замлинського. – К. : МОН України, 1992. – 323 с.
- Специальные исторические дисциплины. Учеб. пособие / Сост. М. М. Кром. – СПб. Дмитрий Булганин, 2003. – 634 с.
- Вспомогательные исторические дисциплины. Учебно-методический модуль / Под ред. А. В. Муравьева. – М., 2004. – С. 109-117.
- Стрельский В. Теория и методика источниковедения истории СССР / В. Стрельский. – К. : Вища школа, 1986. – 264 с.
- Рачков А. Вспомогательные исторические дисциплины / А. Рачков, А. Чуистов. – М. : Просвещение, 1982. – 80 с.
- Пронштейн А. Вспомогательные исторические дисциплины / А. Пронштейн, Е. Кияшко. – М. : Просвещение, 1973. – 112 с.
- Янин В. Очерки комплексного источниковедения / В. Янин. – М. : Высш. школа, 1977. – 240 с.
- Яременко Максим. Спеціальні історичні дисципліни. Навчальний посібник / Максим Яременко. – К. : Аграр Медіа Груп, 2010. – 197 с.
- Колекції музею археології.
- Колекції музею етнографії.
- Колекції з нумізматики, боністики, геральдики, фалеристики та експозиція кабінету спеціальних історичних дисциплін.
- Карти кабінету спеціальних історичних дисциплін.
- Колекції документів кабінету спеціальних історичних дисциплін.